

1

אונקלוס

תריז שמות לה ויקהל

תַּחֲשִׁים הַבִּיאוּ: כד כָּל־מִרִים תִּרְוֹמַת
כֶּסֶף וְנִחֲשֶׁת הַבִּיאוּ אֶת תִּרְוֹמַת יְהוָה
וְכָל אֲשֶׁר נִמְצָא אֵתוֹ עֲצֵי שֹׁטִים לְכָל־
מְלֹאכֶת הָעֲבֹדָה הַבִּיאוּ: אֵבָה וְכָל־אִשָּׁה
חַכְמַת־לֵב בַּיְדֶיהָ טוֹו וַיְבִיאוּ מִטּוֹה
אֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־הָאַרְגָּמָן אֶת־
תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ: כו וְכָל־
הַנְּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לִבָּן אֶתְנָה בַּחֲכֻמָּה
טוֹו אֶת־הָעֵינִים: כז וְהַנְּשִׂאִם הַבִּיאוּ אֶת
אֲבְנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אֲבְנֵי הַמְּלֵאִים

אִיתִיאוּ: כד כָּל דְּאָרִים אַרְמוֹת
כֶּסֶף וְנִחֲשׁ אִיתִיאוּ יֵת אַפְרָשׁוֹתָא
קָדָם יי וְכָל דִּי אֲשַׁתְּכַח עִמָּה
אֲעִי שֹׁטִין קָדָה עֲבִידַת פְּלִחְנָא
אִיתִיאוּ: כה וְכָל אֶתְתָא חַכְמַת
לְבָא בַיְדִיקָא מְעוֹלָא וּמִיתָן כִּד
עוֹל יֵת תְּכֵלֵא וְיֵת אַרְגָּמָא יֵת
צִבְעֵה זְהוּרֵי וְיֵת בּוּצָא: כו וְכָל
נְשִׂיא דְאַתְרָעִי קָבִהוּ עִמָּהוּן
בְּחֻכְמָא עוֹלָן יֵת מְעוֹזָא:
כז וְנִבְרַבְיָא אִיתִיאוּ יֵת אֲבְנֵי
בוּרְזָא וְיֵת אֲבְנֵי אֲשַׁלְמוּתָא

לְשִׁקְעָא כָּאפּו
כה וְיֵת בּוּסְמָא
לְאַתְרוּתָא וְלָמ
וְלִקְטוֹרַת בּוּסְמֵי
וְאֶתְתָא דְאַתְרָע
לְאִיתְתָּא קָבִה עֵנ
לְמַעַבְד בַּיְדָא דִּי
יִשְׂרָאֵל נִבְרַבְיָא
מְשָׁה קָבִי יִשְׂרָ:
כשום בְּצִלְאֵל ב
לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה:
רוח נְבוּזָא מִן ג
בְּסוּכְלָתְהוּן וּבְמִד
לֵב וְלְאַלְפָא ז
בְּדִהָבָא וּבְכֶכֶךְ
לג וּבְאֻמָּנוֹת
לְאַשְׁלָמָא וּבְנִגְרו
בְּכָל עֲבִידַת אוֹ

רש"י

לקט בהיר

לעולם. לא צאו רק צימד וכן עורות חלים ומחשים לפיכך יש
סכרה שלא יצא מין אחד לצדו משא"כ שש ועוים ע"כ.
והנה כל דבריו צ"ע, כי ידענו שלא היה ציניהם או אפילו
עני אחד, גם ידענו שהמעיל בא כליל תכלת וכן בגדי השרד
צאו מקצתן כליל תכלת ומקצתן כליל ארגמן ומקצתן כליל
תולעת שני, גם היו מכסים כל הכלים בשעת המסעות כסויו
עור חמש, כל זה מקרא מפורש סוף פרשת במדבר, וכן יש
חד חנה שסובר שמכסה אחד היה כולו עורות חלים והשני
כולו מחשים: (ב) דייקו זאת מדאמר הכוזב אלל הזמר וכל
אשה חכמת לב ופאן אמר אשר נשא לבן אוחנה נחכמה,
כלומר חכמה יתירה (מהרש"ל), והטעם שצוהו מוחזרים
על העוים אינן מקבלין זיעה ולכלוך שבשעת עבודה ונקי
מאוד, משא"כ הזמר שהיה צבוע לא הוצרכו לכך שאפילו בתלוש אינן מקבלין לכלוך (מ"ל). או משום שהיו צהן לא טהורות,
ובמחזור לבעל חי אינו מקבל טומאה: (בא) שאין לומר שהתנדבו בחוך כלל ישראל וחוזן מזה הביאו את האבנים, שהלשון
לא משמע כן, מדאמר והנשיאים הביאו פירושו שכל מה שאמרנו עד עתה לא הנשיאים הביאו, שאלי"כ היל"ל ואת האבני
השהם וגו' הנשיאים הביאו (ב"ב): (כב) הגם שכוונתם הייתה לעזבה כדי לזכות גם את המון העם, אבל לא היו להם
למשוד ב ישראל שיחסרו, ומה היו עושים אם היו ישראל מציאים גם האבנים, והיו צריכים מקודם להחנדב מקצת הצורך
ואח"כ להמתין מה יהיה בסוף (נח"י):

מתחלה נחסרה א
(ל) חור. צנה שו
הגדול והמעולה, ויה
מילדם (ולא מפני ש
שנה, וצנו חור ל"א,

כט. הביאו

נדצת ה' פיו
לד. ולהורו

מח) כל הכוזב הזה

אור החיים

כז. והנשאם וגו'. ללד שצאו צאחרונה"י) נכתבו אחר מטוב העוים צחכמת נשים:

אור בהיר

הוא, אלא שייך על חיצת נמצא אחר, לומר שכל מה שהיה נמצא אחר היה למלאכת עבודה, שהוכן אללו לצורך זה. (מז) פירוש נדבו
צאחרונה, ועיין רש"י.

זניני ז"ל מתאבד (ק"כ)

הזנין הזאת סו"ג - 1

(בזנין סו"ג במשכן) - יצני בלמנו יצ ובמשכן

לְשַׁמֵּת בְּאִפְרָא וּבְחֹשָׁנָא:
 כח וַיִּתְּ בּוֹסְמָא וַיִּתְּ מִשְׁחָא
 לְאַנְהָרֻתָא וְלְמִשְׁחָא דְרַבּוּתָא
 וְלְקִטְרוֹת בּוֹסְמָא: כט כָּל נָבֵר
 וְאַתְתָּא דְאַתְרֵי לְבָהוֹן עִמְהוֹן
 לְאַיְתָאָה לְכָל עֲבָדָא דִּי פְקֵד יִי
 לְמַעַבְד בִּידָא דְמִשָּׁה אִיתְיָאוּ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל נְדָבָתָא קָדָם יִי: ל וְאָמַר
 מִשָּׁה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל חֲזוּ דְרַבִּי יִי
 בְּשׁוּם בְּצִלְאֵל בֶּר אֹרֵי בֶר חוֹר
 לְשִׁבְטָא דִיהוּדָה: לא וְאַשְׁלֵם עִמָּה
 רוּחַ נְבוּאָה מִן קָדָם יִי בְּחֻמְתָּא
 בְּסוּבְלִתְנֹו וּבְמַדְע וּבְכָל עֲבִידָא:
 לב וְלְאַלְפָּא אֹמְנֹון לְמַעַבְד
 בְּדָבָא וּבְכִסְפָּא וּבְנִחְשָׂא:
 לג וּבְאֹמְנֹות אֶבֶן טָבָא
 לְאַשְׁמָא וּבְנִגְרוֹת אֶעָא לְמַעַבְד
 בְּכָל עֲבִידָת אֹמְנֹון: לד וְלְאַלְפָּא

לְאִפְרָא וְלְחֹשָׁן: כח וְאַתְתָּהּ בְּשֵׁם וְאַתְתָּהּ
 הַשֶּׁמֶן לְמֵאֹר וְלְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה
 וְלְקִטְרוֹת הַסַּמִּים: כט כָּל־אִישׁ וְאִשָּׁה
 אֲשֶׁר נָדַב לִבָּם אַתֶּם לְהָבִיא לְכָל־
 הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת
 בְּיַד־מִשָּׁה הַבִּיאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל נְדָבָה
 לַיהוָה: פ שלִישִׁי כֶּשֶׁן מְחֻבְרִין שְׁנֵי ל וְאָמַר
 מִשָּׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְהוָה
 בְּשֵׁם בְּצִלְאֵל בֶּן־אֹרֵי בֶן־חוֹר לְמִשָּׁה
 יְהוּדָה: לא וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים
 בְּחֻמְתָּהּ בְּתַבּוּנָהּ וּבְדַעַת וּבְכָל־
 מְלָאכָה: לב וְלִחְשָׁב מְחַשְׁבֹּת לַעֲשׂוֹת
 בְּזָהָב וּבְכֶסֶף וּבְנִחְשָׁת: לג וּבְחַרְשֵׁת
 אֶבֶן לְמִלֵּאת וּבְחַרְשֵׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת
 בְּכָל־מְלָאכָת מְחַשְׁבֹּת: לד וְלַהֲוֹרֹת

→

רש"י

לקט בהיר

מתחלה נחסרה אות משמס והכשחם כתיב (תנח"י"א): (ג) הגם שכבר אמר רש"י זאת סוף פ' משפטים, אומרו (ל) חור. זנה של מרים (תנח"י"ג - סוטה) כאן עוד הפעם, שקשה לו למה לא די לומר שמו ושם אביו הגדול והמעולה, ויחוס אביו חור שהיה זנה של מרים, וזכותה של מרים שמסרה נפשה על ילדי ישראל במזרים כשהיתה מילדת (ולא מפני שהיתה נביאה כמ"ש הש"ס) עמדה לו ולחכמתו כדאיתא בש"ר (מ"ל), והיה כלב אביו של חור אז ל"ט שנה, וזנו חור ל"ח, וזנו אורי כ"ז שנה, וזנו צלאל י"ג שנים כדאיתא בסקנהד' (ס"ט:), ואפשר שמשום זה אמר רבינו, "זנה

אור החיים

כמ. הביאו בני ישראל נדבה לה' (ס"ח) החורה מעידה על כללות ישראל שהביאו נדבת ה' פירוש דבר הראוי ליקרא נדבה: לד. ולהורות נתן וגו' (ס"ח) פירוש לאד שיש חכמים רבים שחכיה חכמתם כלבם לא ידעו ללמד לה אמר ולהורות נתן כלבו השכיל חכמת הלימוד, עוד צא לשלול מה שכתוב בפ"ג דיומא (ל"ח) של צית גרמו לא ראו ללמד על מעשה לחם הפנים של צית אבטינס לא ראו וכו', והודיעו הכתוב כי על אלו יאמר (משלי

אור בהיר

מח) כל הכתוב הזה מיותר, וכפרט חיצות בני ישראל נדבה לה' (מ"ב) והלא כבר אמר שאפילו לעשות בעצמו היה יכול, וכל שכן

יואל בהולאה עומד לתורה בזואר צחו, חבל לשיטה הר"מ והגהות אשרי לע"ג.

אהרונ מצורר ודברי האחרונים המוכיח מהא דקידושין (כ"ח ע"ג) הכ"ל, ועיין בהגהות דרעק"א או"ח סימן תרמ"ט.

קושיא ס

קשה עובא על החוכ' שזעות (דף כ"ד ע"א) ד"ה האוכל דחצתה ל"ב רק חוקין הללו, מחולין (דף קכ"א ע"ג) דכוכר חזקי דילא מכלל חי ח"כ יהיה מותר לתוך אברים משחיטה עכו"ם בעודה מפרכסת דאין כאלו חיסור נצילה כשמפרכסת דלא קיי"ל כרמז"ם (פ"ג מהלכות שחיטה) כמבואר בחב"ש סימן ל"ג סק"ה וע"כ דיש חיסור דלוינו זכות, ולע"ג *).

קושיא סא

ק"ל במש"כ רש"י קידושין (דף כ"ח ע"ג) ד"ה צבחה דהא זרשה הגדולה צכספ היינו גזר שקנה צבחה לזרך תמידין והלא צבחאי גוונא גם הדיוט קונה אם יקנה טלה לזרך פכה חף שאין מקדישו עכשו צבחה קיין מטעם דצמורה מעות קונות ופקודה צארבעה פרקים צבחה (חולין פ"ג ע"א) ויין לקידוש צברמ"א סימן קל"ט סעיף ג' וכן להצו צאתה דקונה צמעות וח"כ למה קאמר דוקא רשות הגדולה קונה צכספ כיון דגם צהדיוט כן ולדעתו הי' גראה צרור טפמ"ט"כ הפרמ"ג צלוי"ח סימן קכ"ה צאשל סק"ל דכל היכא דהיקו חכמים צלא פלוג אז לא העמידו דצריהם צמקום תורה ולא גזרו צו לומר לא פלוג ולכך צדי פרקים כיון דגזירה ל"ש כיון דלא קנה צדי המסוים רק מטעם לא פלוג לא קנה צדי שפיר אמרין צדי פרקים צבחה לא העמידו דצריהם לומר לא פלוג וכן צנתן מעות על יין לקידוש שפיר כחצ המכרי"ל (הוצא צרמ"א ש) דלא אמרין לא פלוג משא"כ צהדיוט שקנה צבחה לזרך פסח דשייך צה גוף הגזירה צדי שפיר לא קנה חף צמורה של תורה (** ומחוצר צדי קושיה המג"א סימן שס"ט סק"ד צערו"ב דלא מהני חף דהוי מורה וחף צערו"ב החומין לא מהני שם כמבואר צרמז"ם (פ"ו מהלכות טורחין) והיינו כיון דצבחה שמתצו הככר מצורר ע"כ צרור דלוינו קונה אחרונ צמעות דלוינו חף שלא רצויה זה צלחרונים חבל לכל הדברים נעקר קיין מעות לגמרי טכ"פ מצורר דצלחרונ שפיר מעות לא קנה כיון דקונה

קושיא סב

ק"ל על הטורי חבן פרק קמא ד"ה דסובר דהפקר אינו פוער מהצבורה והלא מפורש צרש פרק צ' דצבורות (ט"ז ע"ג) דישאל שנתן מעות לעכו"ם על צבתו פטורה מצבורה כיון דמעות אינן קונות צעכ"ם עי"ש צרמז"ן וצבר"א"ש סימן א' והלא חף שישאל לא קנה הצבחה מ"מ כיון דנחלק העכו"ם ע"י לקיחת המעות דנכסי עכו"ם כרי כן כ"ו כמבואר צב"ב (דף ק"ד ע"ג) וח"כ נעשה הפקר ואיך פטור מצבורה ומוכח מזה דהפקר פטור מצבורה ולהחולקין לע"ג.

קושיא סג

ק"ל צבחה דמבואר צבחה (דף ע"ד ע"ג) דאם טוו מהצו פטור דהוי כלאחר יד וכבר כתב צב"ש סימן קכ"ג סק"ד וצחלקת מחוקק סק"ה דהפטור של כלאח"י נפיק מקרא דמלאכה מחשבת וח"כ צמשכן דכתיב צ' מלאכה מחשבת למה היה כשר מזה שהגשים טוו מן העזים וכבר מבואר צירושלמי יומא הוצא צרמז"ן צמלחמות פ"ק דסוכה (דף ע"ו) ד"ה וצ"ה, דהיה עשייתן צריכה כוונה לשמן חפילו חליצה חבן וחרירה ככל צריך עשייה לשמה ואיך יוכשר כלאח"י ול"ע.

קושיא סד

קשה לי על הר"מ מהר"לוי"ט צבחו"ם יצמות ר"פ החולין (יצמות ל"ו ע"ג) ד"ה ולא קתני שסובר צבחה דנשא מיניקה חצירו דלוינו צבע הוא רק אם ח"כ חסורה מדלוריותא רק מדרבנן, חבל אם היא חסורה גם מה"ט כגון שהיא סועט ג"כ, אז די צפרישה גרודא, ולצדדיו ל"ל דצוי"ט שחל להיות צבחה יהיה מוקלה ונולד מותר צו כיון דל"ש יו"ט דקיל חתי כ"ו (צולה צ' ע"ג) ותמוה לי מנחה, דהרי מבואר להיפוך צש"ס ר"ה (דף י"ט ע"א) דמשני ר"ח דלוריותא ודלוריותא לא צבי

(* לכאורה יש לתרץ קושיא זו, דהא אף לחוקי יש בו איסור טריפה תיכף בחחילה שחיטת העכו"ם בהושט, אך הקושי' נכתבה בקיצור כי עיקר כוונת הקושי' הוא דמוכח מסברת חוקי' דזובחת הוי לאו הבא מכלל עשה, דאל"כ יהי' משכחת לחוקי' שיהי' מותר לאכול חתיכת בשר מבהמה שלא גזבה עדיין, כגון בשחט ישראל את השטח כדיונו ובקנה הגרים שליש ושחט שני שליש דכשר וא"כ אטו יהי' מותר לחוקי' לתתוך חתיכה קודם שחיטת שליש האחרון ולאכול דהבהמה לא נעשה טריפה כיון ששוחט אח"כ שליש האחרון וא"כ יהי' שרי לחוקי' לאכול חתיכת בשר בלא זביחה מאחר דליכא לא גבילה ולא טריפה ולא אבר ובשר מה"ח כיון דיצתה מכלל חי' ע"י שחיטת רוב שנים, וכן מציינו בכמה גזוני שהבהמה אינה גיורת אחר שחיטת רוב שנים עד שישחט שניהם לגמרי, וכמש"כ הי"ש"ש בחולין (דף ל') דאף למ"ד דבעינן שחיטה מפורעת אפי"ה אם שחט אח"כ במקום אחר את הסימנים לגמרי חשיב שחיטה מפורעת וכשר, וכדבריו מבואר להדי' בחולין (דף ל"ב ע"ב) דמחלק ר"ל בין שחט במקום חתך לשלא במקום חתך אף דר"ל גופי"ל ס"ל (בדף ל' ע"א) דבעי' שחיטה מפורעת, ובפרט למש"כ בפנים חזירי"ל ס"י ה' דלעולם כ"ו שחטק בשחיטה אפי"ה אחר

שחיטת הרוב עדיין אין הבהמה גיורת, וא"כ יהי' יכול לתתוך חתיכה מבהמה קודם גמר השחיטה ולאכול בלא זביחה, ואיך אמרה תורה זובחת ואכלת דוקא, ואין לומר דלחוקי' דס"ל דמפרכסת יצתה מכלל חי' ל"ש שחיטה כלל אחר הרוב כמו דאמר הש"ס חולין (דף כ' ע"ב) וכי לאחר שמתה עומד ושוחט, דז"א כיון דסובר חוקי' דלכלל מתה לא באה שפיר שייך בה עדיין שחיטה, ע"י ברשב"א ריש אלו טרפות, תדע דאל"כ איך מועיל לעולם שחיטה לחוקי' והלא לא משכחת שישחוט כולו כיון דלאחר שחיטת הרוב לאו שם שחיטה עלה, וא"כ טוב לא אמרין ב"י רובו ככולו כמו שבררתי בפנים בחז"ר ס"ה הג"ל ועוד דהרי ש"י רש"י ז"ל דמה"ח צריך לכתחילה שחיטת כל הסימנים ואיך משכחת לחוקי', אע"כ כיון דלכלל מתה לא באה אע"פ שיצתה מכלל חי' עדיין שייך בה שחיטה, וממילא כיון דמוכח לחוקי' דזובחת הוי לאו הבא מכו"ע, איך נחלק במה דלא מציינו חולק עליו, זה הוא תוכן קושייתי.

(**) כעת ראיתי שכן מבואר בתוס' ב"מ (דף צ"ג ע"ב) ד"ה לא פלוג עישייה, גם ע"י במג"א ס"י תמ"ז סק"ה דלא פלוג לא חמור כגוף הגיורת.

ספר חלקת יואב

הרב"ש ר' יואב יהושע ווינצ'טאן צ"ט

הוצגה ל"י בוצ"א ר' צוז אברהם מנחם ס"א
מכון ארצות-מוצא חכמי סולין צ"ט - ה"ק

במשכן. ולפי דבריו נמצא, דה"ל דכל שינוי בענאס מהות איכות המלאכה, הוי עלה חלות שינוי וכלאח"י לכל דיני הסורה ג"כ, כאוכל ונהנה מאיסור שלא כדרך אכילה והנאה, אבל לגבי מלאכת שבת, נחודש, דאף העושה פעולה כדרכה שכן היא נעשית ע"י כל צאי עולם, מ"מ אם אינו דומה לאב מלאכה או תולדה לשבת, נתמעטה ממילא מקרא למלאכת מהשבת כנ"ל.

ולפי"ן נראה דלשיטת הרמב"ם ז"ל, דטווייה מע"ג בהמה פטור אף שנעשה באיכות השווה לאיכות הטווייה בזמר תלוש, ולכן פטור לשיטתו אף בטווייה בכלי מע"ג בהמה כנ"ל, אך לפרש דאב מלאכה דטווייה נחשבה רק בזמר תלוש, והטווייה מע"ג בהמה, אע"פ שיוכל לאמן לעשות מלאכת הטווייה באיכות השווה בזמר תלוש, מ"מ אינו דומה לזרע עשיית הטווייה של האב מלאכה, והוי כלאח"י שמופקע מחיוב מקרא למלאכת מהשבת, שהטווייה מע"ג בהמה שאינה עומדת במקום אחד, ומתנועעת ונדחפת לכאן ולכאן, אינה דומה כלל לזרע עשיית מלאכת הטווייה מע"ג בהמה לזרע טוויית זמר תלוש. ולהכי אף שבמזלחות הטווייה עמלה לא יהיה ציניהם שום הפרש וחילוק, מ"מ הפרש וחילוק גדול הוא באופן עשיית המלאכה, ולהכי נתשבה כלאח"י כנ"ל בדברי הרמב"ן ז"ל לגבי חולב.

משא"כ הני נשי חכמניות, שזכו להתעסק בטוויית זמר העוים ליריעות המשכן, שחכמה יתירה היתה בהן בקביעת חו"ל, מובן שאף שינוי זה לא היה במלאכתן, וגם העוים עמנו שטוו מע"ג, השתלבו ונתרצו בעמידתן נכונה, לסייע ולא להפריע בתנועתן כלום למלאכת הטווייה הרגילה. וכדאיחא בכתב סופר עה"ת לפרש דברי המדרש בריש פר' ויקהל (פמ"ת, ג') "ולא זה בלבד, אלא כל מי שנתעסק במלאכת המשכן נתן בו הקצ"ה חכמה וצינה ודעת, שנא' ויעשו כל חכס לב, ולא בניי אדם אלא אפילו בבהמה וצחיה, שנא' חכמה ותבונה בהמה (שמות ל"ג, א') בהמה כתיב, שנחנה חכמה באדם ובבהמה ולא נתפרסם מכולם אלא בצלאל" ע"כ. ופירש זה הכ"ס ז"ל, דלכאורה היכן מצאנו שניתנה חכמה בבהמה והיכן נלרכה חכמה בבהמה למלאכת המשכן, לכן כתב, דנ"ל עפ"י שפירש"י טוו את העוים, היא היתה אומנות יתירה שמע"ג העוים טוו

אותה, וצודאי דבר זה קשה לטוות מן בהמה בעל כרחיה של בהמה שמתנועעת ודוחפת ומבטלת ממלאכה וגם הא איכא לעב"ת, אלא שנתן ד' חכמה בבהמה שנמצאו לקד, ע"ד שאמרו כהאי עגלא שרץ אחר רבינו הקדוש כדי שישחטה ויאכל ממנה, והיינו נתן חכמה אפילו בבהמה, ע"כ.

והדברים מצוארים ב"ה ציטוב קושיית רבינו ז"ל, דאע"פ שלכולי עלמא אף בעלי אומנין הטוויין מע"ג בהמה הוי מלאכתן בכלל מלאכת כלאח"י כמצואר לעיל לפי יסוד הרמב"ן ז"ל בגדר כלאח"י, מ"מ לנשים שנשא לבן אותה בחכמה, שהעוים עמנו ג"כ סייעו שיוכלו לעשות מלאכתן נאמנה בלי שום התאמצות יתירה, ממילא מובן דשפיר כיוונו בה לשמה כראוי ונצרך למלאכת המשכן והמקדש.

הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א כתב:

נראה שבמדבר היתה חכמה יתירה מנאי נשים, ולא היה שלא כדרכה, עיין חוס' חולין פ"ח ע"ב (ד"ה אלא) שבמדבר גם באפר מלמית ע"ש.

הגאון רבי חיים פנחס שינברג שליט"א כתב:

הגה"מ"ח נקט, דמה שטוו על העוים הוי כלאח"י. והנה באדם מן השוק העושה כן הוי מח' אמוראים בשבת ע"ד ע"ב, ולרמב"ם קיי"ל להלכה דאין הדרך בן ודמבואר בפ"ט מהל' שבת ה"ו. אבל הגמ' כבר חילקה לכו"ע דבמשכן היתה בחכמה יתירה ולכן שמה טווייה, ויש לבאר דהנה גדר כלאח"י אינו דוקא כשלא נעשה כרובא דעלמא וכדמבואר בתוס' שם ל"ב ע"ב דד"ה ואח"ל וכו', דהיכא דלכל העולם היתה מזלחות כהמיעוט הוי כדרכו. וכן קיי"ל להלכה וכדמבואר במ"ב סי' ש"כ. וכן מבואר נמי מדין אומן דרך אומנתו בגמ' שם י"א ע"ב לרבי יהודה, ועיי"ש במאירי, וא"כ הכא נמי י"ל דלו היו הכל מכירים בחכמה יתירה כן היו עושים, וא"כ שפיר הוי כדרכה, וכן מדויק ברש"י שם ע"ד ע"ב דד"ה חכמה יתירה, כדכתיב וכל אשה חכמה לב אבל להדיוט אין דרכו בן והוי כלאח"י, עכ"ל, דמבואר דדוקא להדיוט הוי כלאח"י, ומשא"כ לאומן חכס לב הזוכה לחכמה יתירה.

L

* * *

ספר קבא דקשייתא

כרך 2

נצרך אי. הר"ל ל' צוה אברהם מנצדקין

ט"א

(ה) למלאכה אשר צוה ה' לעשות אתה. הנה נרכת העם² היא יותר ממה שצריך לאותה "המלאכה שצוה ה' לעשות אתה" בלבד³, בלי תוספת ונגעון, שנתן מדה וקצב⁴ למשקן ולכל פליו, עליהם אין להוסיף ואין לגרע⁵, לא פענן קבנן שלמה⁶ והורדוס.

(ו) אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש. לא הכריז שלא יביאו נדבה פרצונם⁷, אבל הכריז שלא יעשו עוד מלאכה⁸, כמו מלאכת הטויה שאמר "ויביאו מטויה" (לעיל לה, כה), ומלאכת תקון העצים שאמר "עצי שטים לכל מלאכת העבודה הביאו" (לעיל לה, כד), ותקון העורות וזולתם⁹.

22. מלשון ופשט את עורו. 23. ולכן מלאכת הטויה שנעשתה הישר מן העצים, לא נתנה לצמר לאבד מהברק שלו טרם עובר בתוך האריג.

פרק לו

ד

1. בפסוקים ד"ז סיפר הכתוב, ככותרת למה שיבוא החל בפסוק ח, את המלאכות והאומניות שהיו נחוצות למלאכה, וכיצד נדבות בני ישראל ענו על כל הצרכים. לולא שכל אחד מן האומנים הביע את דעתו בדבר הצרכים שלו הוא, לא היה מקום לקבוע ש"מדי העבודה למלאכה" (פסוק ה).

ה

2. הוא "התרומה לה" לעומת "תרומת ה'" (לה, ה). 3. כלומר, בדיוק לפי ההוראות. 4. קצבה = כמות. 5. אפילו בחלוקה הפנימית שבכל חלק וכלי (כגון ששה קנים במנורה במקום שבעה, כאשר המשקל הכולל יישאר "ככר זהב"). 6. שם היו, למשל, עשר מנורות במקום האחת במשכן משה, וכן עשרה שולחנות ועשרה כיורים (עיין רבינו בחיי שמות כה, י ד"ה ועשו ארון עצי שטים מדוע אין בזה משום איסור בל תוסיף). ועל ההבדל

תכשיטי זהב¹⁸ בא גספן "כל איש¹⁶ אשר הניף תנופת זהב", פענן אמרם: שורה שפלה פסו - פסו, שפלה זהב - זהב, לא היו מערבים¹⁹.

← (כו) טוו את העצים. מעל²⁰ העצים, קדבריהם וזרונם לקרבה (שבת עד, ב; צט, א); למען יהיה בטווי זהר נוסף²¹, פי בהרבה מהפשוטים²² ימעט קצת משוב איכותם פאשר יעקרו ממקום גדולם, כמו שיקרה בדבש דבורים, בקאסיא"ה ויחלב ויזולתם²³.

פרק לו

(ד) איש איש ממלאכתו. ספר אמונת כל אחד מהאמנים ונדיבות ישראל בכל הצריך לכל אחת מהמלאכות.

דאין סיום למשפט זה, מה עשו כל איש אשר הניף תנופת זהב לה'. 18. יש להניח ש"כל כלי זהב" הובא על ידי הנשים שאצלן נמצאים תכשיטים אלה. הסיפא של הפסוק מתייחס לדישא "ויבואו... על הנשים", ד"א גם בעליהן של הנשים באו עמהם מהסיבה שהנשים יכלו להביא רק ברשות בעליהן. וגם כל נודבי הזהב באו עם הנשים מכיון שכל תרומת הנשים היתה זהב ולכן באו עמהם מדין 'שורה של זהב'. 19. פסחים סד, א (במשנה). ומפרשת הגמרא: מאי טעמא? אילימא דילמא שקולי דדהבא ומעילי דכספא (כשהוא מחזיר הריקן ומקבל המלא זימנין דמחזיר ריקן של זהב ומקבל מלא של כסף והוה ליה מורידין בקודש - רש"י) הכא נמי דילמא שקלי בר מאתן ומעילי בר מאה. אלא דהכי שפיר טפי (מרוםם יותר את המעמד הגדול). פירוש זה של רבינו על פי שיטתו (שראינו בעיקר בספר בראשית) הוואה בחלק הסיפורי של התורה יסוד ומקור לתקנות וגזירות דרבנן. בעקבותיו הלכו כמה מגדולי האחרונים (נצי"ב, משך חכמה ועוד).

כו

20. "את" = "מן", כמו "כצאתי את העיר". וכן ברש"י בשם חז"ל. אמנם רש"י שבת עד, ב מסביר אחרת: "טוו את העצים" - בגופן של עיזים משמע. 21. יותר מבריק.

ספורנו ח במרג
מנדן

מלמא יא פגמא ל' יגוה קופרמן 335

יגו
15 ע
פאו
קדי
מן
שור
דבו
זרק
כות
ואף
נתו
ינה
נים
נודי
יתר
שכן
יווי
זנה
שוב
יווי
כל
ה'
וכת
שר
זרי
קום
אם
ירך
זע
זא.
יה'
זוב
די,
פני
י'
11
פא
הם
עת
כל
לי
ים
הן
בר
ה,

והוא דבר תימה. ועוד קשה בדברי המדרש דהקשה מהיכן זכה ומתרץ על ידי הדיו הא הקושיא היה מאיזה זכות בא לו זאת.

ויש לפרש על פי מה דאיתא בזה"ק הנ"ל בשעה שאמר משה מחני נא מספריך נמחה שמו בפרשת תצוה שלא נזכר שמו כי אם בלשון ואתה תצוה וכו'. והנה בהיות שהקב"ה יודע אחריתו של דבר מראשיתו והיה בתוך הקולמוס דיו לצורך כתיבת כל התורה כולו אך כשאמר משה מחני נא חל עליו עונשו ולא נזכר שמו בפרשת תצוה נמצא דאותו דיו שהיה ראוי לכתוב משה הוא נשאר בהקולמוס ושפיר שייך לומר ממה שנשתייר בקולמוס. והנה בעבור שראה הקב"ה שמישה מסר נפשו על כלל ישראל אותו זכות נתפרע לו שקינח הקולמוס בציצית ראשו ובעבור זה זכה לקרני הוד על שמסר נפשו על ישראל.

אז יאמר דידוע דהוה ליה למשה רבינו עליו השלום לכתוב עניו מאד וכתב ענו בלא יו"ד אם כן נשתייר השיעור דיו לכתוב יו"ד.

(תלמידו בעיר דוד, שליחות אליהו. נחל קדומים. הר סיני על התורה)

פרשת ויקהל

76 ברש"י על הפסוק וכל הנשים אשר נשא לבן וגו' מוז את העזים. פירש, היא היתה חכמה ואומנות יתירה שמעל גבי העזים היו מוין אותם. יש לפרש דהכונה כך הוא משום דקשיא ליה הא קיימא לן דמעשה ידי האשה לבעלה והמותר הוא לעצמתה. ואם כן צריך לומר דשאר הנשים צריכין לגזוז הצמר ואחר כך מתעסקין בטויה ובשזירה ואזי אין להם פנאי להעדיף יותר מכדי המלאכה מה שאין כן הנשים הללו שמוז מן העזים ולא היו צריכין לגזוז הצמר אזי הוה להם מלאכת גיוה להעדפה.

וזה שאמר וכל אשר חכמת לב וכו' וקשה לרש"י והלא מעשה ידי אשה לבעלה אם כן האיך היתה יכולה להקדישם על זה מתרץ רש"י ז"ל במתק לשונו

ספר חנוכה במורג בתנ"ך

ברג"ל ל הגר"ח זצ"ל

אל"ץ ולי"ט צק"ק קראקא

היא היתה אומנות יתירה שאר הנשים צריכין לבטל שעה או שתיים שהן ארבע לגזוז הצמר מה שאין כן הנשים האלו לא היו צריכין לגזוז אם כן אותה מלאכה היא יתירה להם ואזי היו יכולין לעשות מותר על מעשה ידיהן ומותר האשה לעצמה ושפיר היו יכולין להקדישם (יד).

(ליקוטי מוהר"ם דף י"ח)

L

במדרש רבה (מ"ח ב') בפרשה זו וזה לשונו ראו קרא ה' בשם בצלאל הוא הוא דכתיב ואל מי תדמויני ואשה אם כן יאמר קדוש שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה בזכות ואלה שמות בני ישראל וכו'. ותמוה מאד דמוסיף תיבת אם כן הא בהפסוק לא נכתב כלל תיבה זאת, ועיין במתנות כהונה. ויש לפרש דהנה איתא במדרש רבה בראשית (ח', ה') דכל מקום שפקרו המינים תשובתם בצידם לדוגמא כתיב אלקים קדושים הוא לשון רבים ותשובתו בצידו מי כתיב הם הוא כתיב. וצריך לתרץ למה באמת נכתב בלשון רבים. יש לומר דקאי על ישראל שהם קדושים בזכות זה אלקים של קדושים. וזה שאמר המדרש ואל מי תדמויני ואשה שאין להקב"ה שום דמיון דהוא יחיד ומיוחד. והשתא מתמה המדרש אם כן יאמר קדוש ולמה אמר קדושים בלשון רבים. ועל זה מתרץ שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה בזכות ישראל שהם קדושים וקאי זאת על ישראל.

(גיבת נחום מן כתב יד של הגאון זצ"ל)

שבולת הנהר

(כד) ועיין בפרדס יוסף שתירץ דמן הדין מעשי ידיה לעצמה רק חכמים תיקנו מעשי ידיה תחת מזונותיה ויכולה לומר איני נזנת ואיני עושה, ובמדבר שהיה מן לא נצרכו למזונות בעליהן ושפיר היו מעשי ידיה לעצמם.

ספ

פר

במסכת ברכות (דף ל"א ע"ב) א
 שמורה הלכה בפני ר
 מיתה. ומקשים העולם מה זה שו
 מורה הלכה בפני רבו את כ"ה. וי
 שאסור לתורות הלכה בפני רבו
 וחד אמר כיון דרבו בפניו אי א
 (כתובות דף ס' ע"ב). ויש לפרש דאי
 כהדין אינו מחייבי מיתות. או א
 חייב מיתה דהא אף שימעה בהו
 אפקרותא או אפילו בכהאי גוונא
 הורה דשחיטה בור כשירה עיין
 שאמר עלי לשמואל מימר שפיר
 כרחק המעם משום אפקרותא אב

(כה) ואפשר להוסיף על דברי רבינו
 ר"ז) על לשון המשנה במס' ג
 חייבין, מדוע נקיס כהנים הא אף ב
 זכחים (דף כ"ז ע"ב) ועיין בדקדוק
 שו"ת בית יצחק יו"ד ח"א (ס' י"ג
 ח"א ס' ק') ותירצו שלשון זה לאו
 בלשונו מימר שפיר קאמר שאפי' זו

לציעות, דהתם הצביעה מצחוץ, משא"כ בנזכר
 הדם מצפנים, משום הכי קאמר הירושלמי כ"א
 לציעה היכא היתה צמשקן. משום דנפקא
 מינה לענין חובל, דאי לא הוה משכמת לה אלא
 בצביעה דתכלת וארגמן וכיו"ב, לא הוה מחייב
 חובל משום צביעה.

וגראה דלשון מאלמים דייק כהירושלמי
 הנ"ל, על פי מה שכתב הרא"ש
 בפרק אלו טריפות [מולין פרק ג סימן יג] גבי
 ריאה שהאלימה [שם מו, ב], שהקשו הראשונים
 [רמב"ן והשב"א שם] הא אמרינן אדומה כשרה.
 ועיי"ש שחירץ דלשון האדים משמע שהוא
 אדום ביותר, עיי"ש.



76 ובל הנשים אשר נשא לבן אותה
 בחכמה טוו את העוים [לה, יז].
 אמרו רז"ל צצבת פרק הזרק [שם, א] ת"ר
 יריעות התחנות של תכלת וכו', וגדולה
 חכמה שנאמרה בעליונות יותר ממה שנאמרה
 בתחנות וכו', דכתיב וכל הנשים וכו' טוו
 את העוים, ותניא משום רבי נחמיה שטוף
 בעוים וטוו מן העוים, - שמעל גבי העוים
 היו טוות אותן. ויש להבין ענינו לאיזה כורך
 הוזכרו לאומנות יתרה הלזו, הלא בודאי אין
 הטוויה בעצמה מהודר יותר צמה שטוו על
 גבס, מאלו היו טוות בתלוש כדרכן, וא"כ
 כריך טעם מה כוונו צזה.

וגראה בס"ד, הנה כל מעשה המשקן, כל
 כלי וכלי היו מכון כנגד עבודה
 מיוחדת בדרכי התורה והמלות, כדפירש רש"י
 [שמות כה, יא ד"ה זר והבן] הארון כנגד כתר

כא. עיין רשב"א בחירושו לשבת ריש פרק
 שמונה שרצים, דהעיר בזה, ומביא מהירושלמי

תורה, וכיו"ב. והנה, כתיב [שם, ג, א] ועשה
 בצלאל ואהליאז וכל איש חכם לב אשר נתן ה'
 חכמה ותבונה צהמה לדעת לעשות את כל
 מלאכת עבודת הקודש לכל אשר צוה ה' וי"ל
 הכוונה, דצטעה שעסקו במלאכתן היו
 מתכוונים להמשיך קדושה ורוחניות בעבודה
 המכוננת כנגד אותו כלי, וכשיגיע הזמן
 שישראל יעסקו בעבודה זו, יהיה צחם לעשות
 המצוה הנ"ל ציראה ואהבה, ובכוונה רצויה.

והנה, אמרו רז"ל צפ"ג דביצה [כה, ב], מפני
 מה ניתנה תורה לישראל, מפני שהן
 עזין שבאומות. ועיי"ש במהרש"א [שם ד"ה
 ראויין] שהקשה, הא אדרבא אמרו רז"ל ציבנות
 [שם, א] ג' סימנים יש באומה זו, ואחד מהן
 ציישנים. ותו אמרו רז"ל [מדרש ב, א] כל מי
 שאין לו צושת פנים, צידוע שלא עמדו אצותיו
 על הר סיני. אבל י"ל, דאין הכי נמי צצעה
 שאדם עושה חשבון הנפש כריך להיות מלא
 צושה וכלימה, וכדאי דרצח צחר דסיים
 כלותיה, הוי אמר אלקי עד שלא נוצרתי איני
 כדאי, ועכשיו שנוצרתי כאילו לא נוצרתי וכו',
 הרי אני לפיך ככלי מלא צושה וכלימה [בבב
 י, א]. אלא דא"כ שוב כשיגיע העת והעונה
 דכריך לקיים עבדו את ה' צצמחה [מהליס ק, ב],
 אי אפשר להתעורר לעבודה מתוך צמחה
 והתלהבות, אם משים אל לבו צצתו וכלימתו
 על מעשיו. לכן הצייע השי"ת בישראל מדת
 העזות, שעם כל זאת לא יחוש, ויתחוק לעבוד
 את השי"ת צהתלהבות וצצפני אש כשיגיע
 הזמן המיוחד לזה, כגון צצבת קודש
 וצמועדים, וא"כ שניהם צדקו יחדיו.

הזה ראייה לפירוש רש"י, עיי"ש. (פ"מ)
 כב. ברש"י שם איתא, שזר הארון סימן לכתר תורה.

העוים מקחו וי, ה. דהנה, ידוע
 שכלים ומוכנעים, כדאמרו רז"
 ראשו של זה צצד וצבו של זה ב'
 רז"ל, ג' עוים הם, עוים צצהמו
 צפ"ג דביצה [כה, ב], והיינו
 גבי קרבן פסח, מן הכצשים ומן
 שתקחו מוסר, להתנהג צמדת
 צמדת העוים.

ובזה יש לפרש, דהיינו דנתכוו
 מן העוים צעודן צחיו
 מעשה בודאי חרפה צברה ל'
 כמה שכתוב [שמות ג, ו] ויתללו
 עדים, ומשו פן כשיגיע העת
 עבודת הקודש לא יהיה
 לעבודה מתוך התלהבות, צזה
 את אשר חטאו על הנפש.
 צעבודתן כח חיזוק ועוז ותו
 להיות הטוויה מעל גבי הט'
 צצבהמות. והיינו דאמרו ר'
 שנאמר ציריעות העליונו
 התחנות, והיא צצמת
 והשי"ת ישים צצצנו אהצתו
 לעבוד עבודת הקודש, ציראה
 רצה, אכ"ר.

ויאמר משה אל בני ישראל
 בשם בצלאל בן
 למטה יהודה, וימלא או

כג. צ"ע קצת, דזה נאמר שם ו
 כד. שם בגמרא: שלשה עוין
 כלב בחיות, תרגול בעופות,

בר"ל ל' משה בנינואל צל

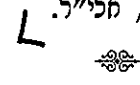
י"צו אור א"י נכז גמאכו 'גוג' צנינואל

לה [א] ועשה
אשר נתן ה'
זאת את כל
וה ה' וי"ל
לאכתן היו
ות בעבודה
ויגיע הזמן
יכחם לעשות
וונה לרואיה.

כה [ב] מפני
מפני שהן
א [ג] שם ד"ה
ז"ל ציבמות
ואחד מהן
[א] כל מי
מדו אבותיו
נמי בשעה
להיות מלא
תר דקיים
וצרתי איני
וצרתי וכו',
לימה נכרסת
גת והעונה
[מהלם ק, ב],
ונן שמחה
זו וכלימתו
שראל מדת
חזק לעבוד
וש כשיגיע
גת קודש
יחדיו.

וי"ל, היינו לזוהר רחמנא צפרשת החודש,
גבי קרבן פסח, מן הכבשים ומן
העזים תקחו וי, [ה]. דהנה, ידוע דכבשים הם
שפלים ומוכנעים, כדאמרו רז"ל [שבת ק"ט, ב]
ראשו של זה צלז זנבו של זה ב"ב. ועוד אמרו
רז"ל, ג' עזים הם, עזים צבהמה [דקה], עיין
צפ"ג דציצה [כה, ב] ב"ב, והיינו לזוהר רחמנא
גבי קרבן פסח, מן הכבשים ומן העזים תקחו,
שתקחו מוסר, להתנהג צמדת הכבשים, וגם
צמדת העזים.

ובזה יש לפרש, דהיינו דנתכוונו להיות טווים
מן העזים בעודן בחיותן, דע"י איתו
מעשה צודאי חרפה שצרה לצם של ישראל.
כמה שכתוב [שמות לב, ו] ויתנללו בני ישראל את
עדים, וחשו פן כשיגיע העת והעונה לעבוד
עבודת הקודש לא יהיה צחם להתחזק
לעבודה מתוך התלהבות, צהעלותם על לצם
את אשר חטאו על הנפש. וכדי להכניס
בעבודתן כח חיוזק ועוז ומעלומות, נתכוונו
להיות הטוויה מעל גבי העזים, דהם עזין
שצבהמות. והיינו דאמרו רז"ל, גדול מה
שנאמר ציריעות העליונות יותר מן
התחתונות, והיא צאמת אומנות יתרה.
והשי"ת ישים בלצנו אהבתו ויראתו, ויחזקינו
לעבוד עבודת הקודש, ציראה ואהבה, ושמחה
רבה, אכ"ר.



ויאמר משה אל בני ישראל ראו קרא ה'
בשם בצלאל בן אורי בן חור
למטה יהודה, וימלא אותו רוח אלקים

כג. צ"ע קצת, דוה נאמר שם על אילים.
כד. שם בגמרא: שלשה עזין הן, ישראל באומות,
כלב בחיות, תרנגול בעופות, ויש אומרים אף עז

בחכמה בתבונה וברעת ובכל מלאכה [לה,
ב-ג]. אמרו רז"ל צפרק צמרא דצרכות [יה, א]
ידוע היה צלאל לצרף אומיות שנצראו צהם
שמים וארץ, כמיצ הכח צחכמה צתבונה
וצדעת, וכמיצ החם [משלי ג, יט-כ] ה' צחכמה
יסד ארץ כונן שמים צתבונה, צדעמו תהומות
נצקעו. נראה לפרש צס"ד, הענין צירוף
אומיות שנצראו צהם שמים וארץ, על פי מה
דכתיב [דברים י, יז] הן לה' אלקיך השמים
ושמי השמים הארץ וכל אשר צה. והקשה
האלשיך [שם] דממה נפשך, אי קחשיב מלעילא
לחמא, הוי ליה למימר שמי השמים שמים
והארץ, ואי מלמטה למעלה קחשיב, הוי ליה
לומר הארץ ושמים ושמי השמים. ומפרש,
דצומן שישראל עושין רצונו של מקום עיקר
שכינתו צתחתונים, ואז הארץ הוא צמדרגה
יוצר גבוה מהכל. והיינו דקחשיב מלמטה
למעלה, שמים ושמי השמים, ואח"כ הארץ
למעלה מן הכל.

ועיין מה שפירשתי צס"ד על פי זה צפרשת
חיי שרה [על הפסוק ויסע אברהם] מאמר
[רש"י צראשית כז, מג; וראה צראשית רבה נט, יא; שם
ב, ט] ואצא היום אל העין, היום יצאתי והיום
צאתי, מכאן שקפצא לו הארץ, אמר רבי
אחא, יפה שיחתן של עבדי אצות לפני
המקום, מתורתן של צנים. ופירשתי צס"ד על
פי ה"ל, ועל פי ר"ת, א"ת ה'שמים ו'את
ה'ארץ - ר"ת שם הק' אהו"ה, שהוא
גושפנקא לחתם ציה שמים וארץ ב"ה, המרומו
צר"ת, [ו'אצא ה'יום א"ל ה'עין]. מיהא,

בבהמה דקה.
כד. עיין ספר הליקוטים פרשת לך, מאור ושמש
פרשת חיי שרה ועוד.

מוצח"י תקחנו למות, דהיינו שהסגולה לזה הוא לומר הפסוק אש תמיד תוקד על המוצח"ת, כי בזה יוכל האדם לנצח את יצרו הבא להכשילו, עכ"ד.

ובבן י"ל שבא התנא לפרש שעשה זו שיין לכל בני אדם, וזהו ולא כיצו גשמי"ם אש של עני המערכה, רמז שהגשמיות של האדם לא כיצו סגולה זו של אמירת הפסוק של האש של עני המערכה, כי כל אחד באיזה מצב שהוא, גם אם הוא שקוע למאד בתאוה הגשמי, יש לו עצה לבטל מחשבות זרות על ידי אמירת פסוק זה.

בכל יום ויום, והיה חביב לפני השי"ת לקרבן נשיאים, שכך דרך בני עליה כל שעה ושעה אללם כשעה ראשונה, עכ"ד.

והנה עבודת עני המערכה הייתה עבודה הראשונה דבר יום ציומו, ועל זה מפרש המשנה ולא כצו הגשמי"ם, היינו נד הגשמי שבנפש האדם לא כיצו אש התלהבות של שעת סידור עני המערכה, כי הכהנים הקדושים נתקדשו בקדושתו של אהרן ועשו עבודה תמה בהתלהבות חדשה בכל יום ויום כפי שהייתה בפעם הראשונה, וכיון שתחילת העבודה בכל יום הייתה בהתלהבות, הכל בתר רישא גריר.

*

*

ג ולא כבו גשמים אש של עצי המערכה. ד ולא כבו גשמים אש של עצי המערכה. →

י"ל על פי מה שכתב א"י זללה"ה זישמח משה (בפתיחת הספר) לפרש המדרש (ויק"ר פ"ח ס"ג) חביב קרבנו של אהרן לפני הקב"ה כקרבן של נשיאים, כי באמת אין לך אדם בישראל שאין לו שעה שחושק לעשות רצון קונו ונותן לב לשוב, אללם שאין חסידות בחסידות בתחילתו, ואחר שעה נתקרר וחוזר לקדמותו, אבל הבני עליה אללם כל שעה ושעה כראשונה, שבכל עת נדמה לו כאילו מעתה מתחיל לעבוד השי"ת, והנה קרבן הנשיאים שהייתה ציום ראשון שנתחנך המשכן, בודאי הייתה בהתלהבות גדול בראותם כבוד ה' מלא את המשכן, ובודאי היה חביב מאד בעיני הקב"ה, ועל זה אמר המדרש כי גם קרבן אהרן שהיה תמיד בכל יום פעמיים, היה בהתלהבות גדולה

יתבאר על פי מה שכתב החתם סופר (פי ברכה עמוד קלח) לפרש הכתוב מימינו אש דת לנו, הנה תיבת אשדת נכתב אחד, ונקרא שחיס אש דת, כי הקב"ה נתן לנו התורה שהיא אש, ועל ידי זה מהראוי שנהיה עומדים נגד הכל כאש, כמאמרם (תענית ד.) האי לורבא מרבנן דרתח אורייתא הוא דקא מרתחא ליה, שנאמר (ירמיה כג ט) הלא כה דברי כאש נאם ה'. אמנם לעומת זה מצינו בגמרא (תענית ז.) למה נמשלו דברי תורה למים, דכתיב (ישעיה נה ח) הוי כל נמא לכו למים, לומר לך מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלל בני שדעתו שפלה. נמא שני הפכיים בנושא אחד, וישראל משתמשים בהפכים האלו במקום

הראוי וצומן הראוי וממעטים עממם ו לבס דברכי ה' כ מיצות נפרדים אש דת של אש, ואם אשדת, כמו אשדור נחל היורד מההר יחדיו אלל

וזה נרמז במאמנו אש של המערכה שעל גבי בכל ישראל שיה להגזיה לבס דבו המלעיגים, וגשמי גבוה לנמוך, רונ המשנה כי מדת הגאווה דקדושה המערכה, כי בני היה קיים היו יו ההפכיים כל אחד עב

ח ולא כבו גשמי יתבאר בהקדם על שלשו התורה ועל העבוד בני יששכר (ישן ו העבודה בעוה"ר ו

לב

פרק חמישי

אהרן

קכה

שי"מ כקרנן
שעה ושעה
7"ד.

יפה עצודה
זו, ועל זה
ס, היינו נד
התלהבות של
ים הקדושים
עבודה תמה
כפי שהיתה
העבודה בכל
רישא גריר.

י' המערכה.

ס סופר (פ'
כתוב מימינו
נכתב אחד,
"ה נתן לנו
זראוי שנהיה

ה (מעניח ד.)

א הוא דקא

ט) הלא כה

ת זה מצינו

תורה למים,

למים, לומר

ולכין למקום

צין אלא במי

בנושא אחד,

אלו במקום

הראוי וזמן הראוי לעבודה ה', דהיינו נכנעים
וממעטים עצמם כמים, ולעומת זה מגביהים
לצם דרכי ה' כאש. והנה אם תכתוב שני
חיבות נפרדים אש דת, יהיה משמעו כפשוטו
דת של אש, ואם תכתובנה מלה אחת יהיה
אשדת, כמו אשדות הפסקה (דברים ג י), שהוא
נחל היורד מההר למקום נמוך, ושניהם לדקו
יחדיו אלל בני ישראל, עכ"ד.

וזו נרמז במאמר המשנה ולא כינו גשמים
אש של עצי המערכה, כי אש
המערכה שעל גבי המזבח, הדליק אש קודם
בכל ישראל שיהיה להם גאווה דקדושה,
להגביה לצם דרכי ה' ולא יבשו מפני

המלעיגים, וגשמים הן מים היורדין ממקום
גבוה לנמוך, רומז למדת הענוה, ומפרש
המשנה כי מדת הענוה לא כיבה את האש
הגאווה דקדושה שנשפע על ידי עצי
המערכה, כי בני ישראל בזמן שבית המקדש
היה קיים היו יודעים איך להשתמש בשני
ההפכיים כל אחד במקום הראוי לו לזורך
עבודתו ית"ש.

L

*

ה ולא בבו גשמים אש של עצי המערכה.

י'תבאר בהקדם מה ששינו לעיל (פ"א מ"א)
על שלשה דברים העולם עומד, על
התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים. וכתב
בבני יששכר (ניסן מאמר דרוש י רמז) הנה עמוד
העבודה בעוה"ר בטל בזמן שאין בית המקדש

קיים, אלל עמוד התורה שומרת משמרתה
ומשמרת העבודה, לכל העוסק בתורת עולה
כאילו הקריב עולה (מנחות קי.), ועקימת שפתינו
הוה מעשה ממש, ויעלה תמיד לרצון לריח
ניחוח לפני ה', עכ"ד.

והנה איתא בגמרא (מעניח ז) שנמשלו דברי
תורה כאש, שנאמר (ירמיה כג כט) הלא
כה דברי כאש נאם ה'. וגשם רומז על ימי
הגלות, כדכתיב (שה"ש ז יא) הגשם חלף הלך לו,
ופירשו המפרשים (אבן עזרא ואלשיך) דקאי על
ימי הגלות.

ודבר זה נרמז בדברי המשנה, ולא כבו
הגשמים היינו הגליות, אש היינו
התורה, של עצי המערכה, כי גם בזמן הזה
אפשר לנו ללמוד ולקרוא צפרשת הקרבת
הקרבתות וכל המסתעף לה, ועל ידי הלימוד
נחשב לנו כאילו קיימנוה צפועל.

*

ולא בבו גשמים אש של עצי המערכה,
ולא נצחה הרוח את עמוד העשן.

י"ל בהקדם מה שכתב א"ו זללה"ה צייטב לב
(פ' ראה) במהות ההפרש בעבודת השי"ת
צין העובד מיראת העונש להעובד מאהבה, כי
העובד מאהבה יקום על מעמדו בעבודת ה'
ולא יפול ממנו, כי שפת אמת תכון לעד (משלי
י"ט), וגם מנחיל לבניו אחריו, מה שאין כן
אם כוונתו לעצמו מיראת העונש, אז אינו
במעמד אחד כי יפול הנופל ממנו. עוד יש

ובפשטות כוונת השל"ה שצריך להזכיר יום השבת לקיים זכור את יום השבת, דכשאומר בוקר טוב אינו מזכיר את יום השבת, אולם על פי מה שנתבאר עתה שהשבת הוא יום של שלום, שיש להתרחק בו מן הכעס והמחלוקת בתכלית הריחוק, העירני הרב בנימין יודין שליט"א שיתכן שגם מטעם זה יהיה ענין מיוחד לומר 'שבת שלום' להדגיש נקודה זו, (ועיין בספר עולת יצחק סי' א' להרה"ג ר' יצחק אלסטר שליט"א שכתב לבאר הנוסח לשאילת שלום בימות החול וכיום השבת).



מאמר ג

מעלת צמר העזים - עזות הקדושה

76 בין כל הדברים שנעשו במלאכת בנין המשכן, מצינו דבר שראוי לעורר תשומת לב מיוחדת, והוא אופן טווית העזים, שאמר הכתוב (שמות לה, כה-כו) וכל אשה חכמת לב בידיה טוו וגו', וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה טוו את העזים, ופירש רש"י ז"ל היא היתה אומנות יתירה שעל גבי העזים טווין אותם, ודבר זה אומר דרשני, דנהי שיש כאן חכמה יתירה לטוות הצמר על העז בעודנו חי, אינו מובן למה היה צורך בכך, לעשות את הצמר דוקא באופן זה ולא בדרך הרגילה, לעשות הטויה אחר שכבר נתלש מן הבהמה.

ונבאר הענין בס"ד, הן מצד ההלכה והן מצד המוסר שבו, שהוא לימוד לדורות.

טוויה על גבי בהמה נחשב כלאחר יד או לא

ונקדים להביא את מקור דברי רש"י, מדברי הגמרא במס' שבת (עד:), דקתני התם אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הטווה צמר שעל גבי בהמה

בשבת חייב של טווה, רב כהנא טווי בכך. ומקי וטוו בעזים אל שאני ופירש רי אין דרכו בכך

ובדרך אגו יואב יהושע וו לשונו: קשה ל יד, וכבר כתב של כאלחר יד מלאכת מחשב בירושלמי יומא עשייתן צריכה לשמה, ואיך י אמנם, עי

מנדלבוים שלי הנוגעים לישוו האחרונים שו ותירוץ הגמרא יתירה הוי כד ברם כאנ לטוות הצמר באופן הרגיל,

בספורנו בהרבה מהפני כמו שיקרה ב זכרון להגר"ו אייזינשטיין

בשבת חייב שלש חטאות אחת משום גזוז ואחת משום מנפץ ואחת משום טווה, רב כהנא אמר אין דרך גזיזה בכך ואין דרך מנפץ בכך ואין דרך טווי בכך. ומקשה הגמרא ולא והתניא משמיה דרבי נחמיה שטוף בעזים וטוו בעזים אלמא טווייה על גבי בהמה שמה טווייה, ומשני חכמה יתירה שאני ופירש רש"י חכמה יתירה כדכתיב וכל אשה חכמת לב אבל להדיוט אין דרכו בכך והוי כלאחר יד.

ובדרך אגב כדאי להביא מה שהקשה בספר חלקת יואב להגאון רבי יואב יהושע ווינגרטן זצ"ל אבד"ק קינצק (קבא דקשייתא קושיא סג) וזה לשונו: קשה לי בהא דמבואר בשבת דאם טוו מהעז פטור דהוי כלאחר יד, וכבר כתב בב"ש סימן קכג ס"ק ד' ובחלקת מחוקק ס"ק ה' דהפטור של כלאחר יד נפיק מקרא דמלאכת מחשבת, וא"כ במשכן דכתיב ביה מלאכת מחשבת למה היה כשר מה שהנשים טוו מן העזים, וכבר מבואר בירושלמי יומא הובא ברמב"ן במלחמות פ"ק דסוכה (ט.) ד"ה וב"ה, דהיה עשייתן צריכה כוונה לשמן, אפילו חציבת אבן ואריגה הכל צריך עשייה לשמה, ואיך יוכשר כלאחר יד, וצ"ע.

אמנם, עיין בספר קבא דקשייתא שי"ל ע"י הרה"ג ר' דוד אברהם מנדלבוים שליט"א, ובו אוסף דברי האחרונים זצ"ל וגדולי דורינו שליט"א הנוגעים לישוב קושיות החלקת יואב, שכבר הביא (עמ' רחצ-שח) מדברי האחרונים שהעירו שקשיית החלקת יואב היא באמת קושית הגמרא, ותירוץ הגמרא הוא שלהדיוט הוי כלאחר יד אבל לנשים בעלות חכמה יתירה הוי כדרכן.

ברם כאמור, לגופו של ענין, עדיין צריך ביאור מדוע היו צריכים לטוות הצמר באופן כזה שהוא להדיוט כלאחר יד, למה לא טוו אותם באופן הרגיל, אחר שכבר נגזז מן הבהמה. וכתבו המפרשים כמה טעמים.

הנותן בעין יפה הוא נותן

בספורנו כתב כי היה הענין בזה 'למען יהיה בטווי זוהר נוסף, כי בהרבה מהפשוטים ימעט קצת מטוב איכותם כאשר יעקרו ממקום גידולם, כמו שיקרה בדבש דבורים ובקאסיא"ה ובחלב ובזולתם' עכ"ל. ועיין בספר זכרון להגר"ב זולטי זצ"ל (עמ' שפז) במאמרו של הרה"ג ר' דוב מאיר אייזנשטיין שליט"א, שכתב להוסיף הסבר על דברי הספורנו, דאעפ"י

שסוף סוף נעקר הצמר ממקום גידולו, כי הלא הוכרחו אח"ז לגזוז את הצמר הטווי כדי שיוכלו לארוג אותו ליריעות ולתלותן על קרשי המשכן, מ"מ הרויחו הנשים בטווייתן מע"ג העזים, שבשעה שמסרו את הטווי נדבה לה' כשהוא מחובר לעזים, היה בטווי זוהר נוסף. וזהו מוסר השכל שכשנותנים מתנה צריכים לראות לתת אותה באופן מכובד ומהודר ביותר, וכל שכן כשנותנים צדקה, עבור בית מדרש שהוא מקדש מעט, בוודאי צריך להשתדל שיהיה יפה ונאה ביותר ככל האפשר.

ביאור המשך חכמה בטוויית ע"ג העזים

במשך חכמה ביאר הענין באופן אחר, שהצורך לטוות על העזים לא היה מצד הנוי והיופי אלא מצד הקדושה והטהרה, שהרי את העזים טוו גם נדות כמבואר בגמ' (שבת עד:), על כן טוו אותם דוקא על העזים, דבעלי חיים אינם מקבלים טומאה, וכן מבואר בספר תפארת יהונתן להגאון רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל.

ועל פי זה ביאר במשך חכמה דיוק נפלא, דלגבי התכלת והארגמן כתוב (שמות לה, כה) וכל אשה חכמת לב בידיה טוו, בלשון יחיד, ואילו בפסוק שלאחריו (שם, כו) לגבי צמר העזים כתיב וכל הנשים וגו' טוו את העזים, בלשון רבים, אמנם על פי הנ"ל הדבר מבואר, כי את צמר העזים טוו גם הנדות, כי טוו אותם על גבי העזים החיים שאין מקבלים טומאה, ועל כן כתוב בלשון רבים, אבל את התכלת והארגמן שנטוו תלושים ומקבלים טומאה טוו רק הטהורות, ועל כן נכתב בלשון יחיד.

ביאור הערוגת הבושם בטוויית העזים

ביאור נוסף מובא בספר ערוגת הבושם להגאון רבי משה גרינוואלד זצ"ל, דאיתא בגמרא (ביצה כה:): דאמר ר"ש בן לקיש ג' עזין הן ישראל באומות כלב בחיות תרנגול בעופות וי"א אף עז בבהמה דקה וי"א אף צלף באילנות, נמצא דהעז מסמל בהמה שיש לה עזות ביותר. והנה לאחר שחטאו ישראל במדבר ושוב התבוננו כמעשיהם ונשכר לבם בקרבם, וכמו שאמר הכתוב (שמות לג, ו) ויתנצלו בני ישראל את עדיים מהר חורב,

וחששו שמא לבו בדרכי ו שלא יבושו שפלותם וחי מעל העזים דקאמר 'בח שהוא בחי' וכוונתו לעידוד ועזרה דקדושה לת שצריך שכל העבר, אלא ה' מתוך ש

ובענין בן תימא או ובושת פניו בימינו ותן המשניות וז המשנה, מן אבל לעתיד משום דקאנו יהי רצון ש מכל וכל ע

ונראה ומביא לידי במדה נכונה קצת עזות בו עזות עי

וחששו שמא שוב לא יהי' להם רוח גבורה להתגבר ולהיות בבחינת ויגבה לבו בדרכי ה', ע"כ ראו עושי מלאכה להמשיך בחינה זו של עזות בקרבם, שלא יבשו מלהתעסק בעבודת הקודש ובמצוות ומעשים טובים מפני שפלותם וחלישות דעתם כמה שחטאו על הנפש, וזהו שכוונו לטוות אותם מעל העזים בחייהם בעוד שהעזים הם בבחינת עזין שבבהמות, והיינו דקאמר 'בחכמה טוו את העזים' שהמשיכו בחינת העזים במדת החכמה שהוא בחי' כח מה עכ"ל.

וכוונתו לומר דישראל אחר מעשה העגל היה במצב רוח שפל והוצרכו לעידוד ועזות דקדושה, ובכח הטויה על גבי העזים החיים, ניתן כח העזות דקדושה לתוך עשיית המשכן שהוא מקום עבודתם. וזהו מוסר השכל גדול שצריך שכל אחד יהיה לו חוזה פנימי לעבוד את ה' ולא להתיימשך מכח העבר, אלא לאזור מתניו וללכת לעבוד את ה' בבחינת ויגבה לבו בדרכי ה' מתוך שמחה ובטחון.

ביאור משנה התמוה בפרקי אבות

ובענין זה יש להביא מאמרם ז"ל במשנה בפרקי אבות (ה, כ) יהודה בן תימא אומר הוי עז כנמר וקל כנשר וכי, הוא היה אומר עז פנים לגיהנם ובושת פנים לגן עדן, יהי רצון מלפניך ה' אלקינו שתבנה עירך במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך, וכתב הגאון רבי עקיבא אייגר בתוספותיו על המשניות וז"ל וראיתי בתשובת רד"ך (ריש בית כד) שכתב לפרש המשך המשנה, משום דבלימוד צריך שיהיה עז פנים, כדקתני ולא הביישן למד, אבל לעתיד לבוא תמלא הארץ דעה ולא נצטרך עזות אפילו בתורה, ולזה משום דקאמר תחילה עז פנים לגיהנם, ובתורה צריך עזות פנים, לזה אמר יהי רצון שתבנה עירך ותשיב עבודת בהמ"ק במקומה ואז יתבטל העזות מכל וכל עכ"ל.

ונראה כוונתו, כי עזות דקדושה וגאווה דקדושה הגם שהוא דבר טוב ומביא לידי התחזקות פנימי, עכ"ז אינו טוב אלא אם כן משתמשים בו במדה נכונה ולא נעשים בעל גאווה על ידו. ולכן בתלמוד תורה שצריך קצת עזות מפני שלא הביישן למד, יש תמיד מקום לחשוש שמכיון שיש בו עזות עלול לבוא לעזות גם במקומות אחרים ויותר מכפי הצורך, לכן

אנו מתפללים יהי רצון שיבנה בית המקדש ואז בעת ההיא יקויים היעוד (ישעיה יא, ט) כי מלאה הארץ דעה את ה' ולא נצטרך לשום עזות אפילו בתלמוד תורה. L



מאמר ד

תנאים להשראת השכינה

בפרשיות ויקהל פקודי קורין אנו אודות בנין המשכן. אמנם מן ההכרח להדגיש כי בבנין המשכן לחוד עדיין אין ודאות שתשרה השכינה, שהרי מצינו (שמות לט, מג) שמשוה הוצרך לברך אותם ואמר יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם ויהי נועם ה' אלקינו, הרי שמצד עצם עשיית המשכן עדיין לא היה הכרח שתשרה שכינה במעשה ידיהם. והענין הוא כי יש כמה דברים שנחוצים להשראת השכינה, [מלבד מה שביארנו בפרשת תצוה (מאמר ו') ובפרשת פקודי (מאמר א) שממון כשר ונקי מחשש גזל הוא תנאי להשראת השכינה], ונרמזו ענינים אלו בפרשיות אלו כפי שיבואר להלן.

השתתפות כל ישראל - תנאי להשראת השכינה

כתיב (שמות לו, ז) והמלאכה היתה דים לכל המלאכה לעשות אותה והותר, ודקדקו המפרשים בלשון הפסוק, דמצד אחד אמר 'והמלאכה היתה דים' שמשמע שמה שהביאו היה מספיק לבנין המשכן, אמנם מצד שני אמר 'והותר' שמשמע שהיה יותר ממה שהיו צריכים.

ובביאור הענין כתב האור החיים הקדוש וז"ל ואולי שישמיענו הכתוב חיבת בני ישראל בעיני המקום כי לצד שהביאו ישראל יותר משיעור הצריך חש ה' לכבוד כל איש שטרחו והביאו, ונכנס כל המובא בית ה' במלאכת

המשכן, וזה להכנס בתוך יותר מהצרי הדרך והמל: כפי האמת,

ונראה ואחד מישור ושהעולם: ובממונו, וב שאעפ"י שו בנין המשכן ורק מפני ש ויש לכל או וזהו חו ולתוך לבו אותו, שמח ידע ויאמין יתירה, וחונ

אמנם, המלמדנו א בשפלותו ו וכך כו ישא ברכה לעשות אוו 'והותר', כי נז, טו) אש לאמר, מן נשאר ולא